הלכה · משנה תורה · מפרשים · נחל איתן · ספר אהבה

נחל איתן על משנה תורה, הלכות מילה

רבי אברהם משכיל לאיתן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נחל איתן על משנה תורה, הלכות מילה

רבי אברהם משכיל לאיתן

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נחל-איתן-על-משנה-תורה-הלכות-מילה/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 5
הלכה י 8
הלכה טו 9
פרק ב 10
הלכה ג 10
הלכה ד 11
פרק ג 12
הלכה ח 12

פרק א

הלכה א

מצוה על האב למול את בנו. מדסתם רבינו משמע דאף אם עבר ולא מלו האב בזמנו ביום ח' מצוה עליו למולו אח"כ. וכ"כ רבינו בהדיא בפירוש המשנה סוף פ' ר' אליעזר דמילה. וכן פרש"י בשבת (דף קל"א ע"ב) וכן משמע מדברי התוס' שם (ע"א) שכתבו דמילה אם עבר זמנה אינה בטלה שאותה מצוה עצמה שהוא מחוייב בשמיני הוא עושה בתשיעי. וכ"כ הראנ"ח בתשובה סי' ל"ט. ובס' המקנה בפ"ק דקדושין ועיי"ש ודלא כמ"ש בס' יד המלך דאין מצות מילה מוטל על האב אלא ביום ח' דוקא והוא נגד כל הנך פוסקים הנזכרים ומ"ש בס' הנזכר הוכחה לזה דאי איתא דהמצוה הוי נמי אח"כ אמאי קיי"ל דמילה דיום ח' דוחה שבת נמהליה אח"כ וכה"ג אמר במנחות (דף ע"ב) גבי קצירת העומר דאי נקצר ביום כשר אמאי דחי שבת נקצריה מערב שבת ע"כ. ובאמת אין ראיה זו נכונה מכמה טעמים חדא דהרי מבואר מדברי השאגת אריה סי' נ"ב דהוכיח מתוס' דשם דדוקא גבי קדשים אמרינן הכי דבעינן בהו דומיא דתמיד שאי אפשר מערב שבת וגם לאחר שבת שזמנו קבוע ביום השבת אבל במילה לא בעינן שתהא דומיא דתמיד ומשו"ה דחיא שבת בזמנה דהיינו ביום ח' שהוא כמצותו אף אי נימא דכשר בדיעבד אם מל קודם לכן. וא"כ מהאי טעמא נמי אע"פ שאפשר למול אחר שבת דחי שבת כדי למול בזמנו כמצותו. וכ"כ בס' מנחת כהן.

ועוד כתב שם דאף גבי עומר לא בעינן דומיא דתמיד רק למאן דיליף ליה מבמועדו אבל למ"ד דיליף לעומר דדחי שבת מקרא דתקריב לא בעיא ביה דומיא דתמיד. וכן רבינו בהלכות תמידין פסק נמי גבי עומר דדחי שבת ואם נקצר ביום כשר ודלא כסוגיא דמנחות והוא מטעמא דאמרן. ועוד יתבאר שם כמה טעמים לדעת רבינו. ולפ"ז בלא"ה אין להביא ראיה מסוגיא הנזכרת דלא קיי"ל כוותה. ועוד דמשום דאפשר למול למחר אין לנו לומר שימתין וישהה המצוה דאפילו במצוה שאין זמנה קבוע כלל כתב בחידושי הרשב"א בשם הרמב"ן בפ"ב דשבת דדחיא ללא תעשה עכשיו אע"פ שאם ימתין למחר יכול לקיים המצוה בלא שום דחיית ל"ת אפ"ה מוטב לקיימה עכשיו ע"י דחיית ל"ת. וא"כ כ"ש דמצוה שזמנה קבוע שדוחה לל"ת כדי לקיימה בזמנה ולא מגרע כחה במה שיכול לקיימה לאחר זמנה. ומשו"ה גבי מילה נמי אתי שפיר דדחיא שבת בזמנה אע"פ שאפשר לאחר השבת. [ומ"ש התוספות בפסחים (דף ס"ט) גבי הזאה דתרומה דלא דחיא שבת לר' אליעזר ולא ילפא מהזאה דפסח דדחיא משום דאפשר לקיים מצות אכילת תרומה לאחר שבת היינו משום דילפא מפסח בעינן דומיא דפסח ועוד דאכילת תרומה

איקרי עבודה כדאיתא סוף פ"ו דפסחים. אבל בעלמא אף עשה שאין זמנה קבוע דוחה ל"ת אף דאפשר לקיים אח"כ בלא דחייה וכ"ש מילה שדוחה שבת בזמנה אף דאפשר אח"כ. ושוב מצאתי בס' המקנה שהוכיח כן דהחיוב על האב הוא אף לאחר ח' מהא דכתיב גבי פסח המול לכם כל זכר ואיירי גם לאח"ז. וכן הוכיח ממ"ש תוס' בקידושין (דף כ"ט) דמילה לא הוי מצות עשה שהזמן גרמא כיון דלאחר ח' אין לה הפסק [אמר נפתלי לא זכינו גם כאן לאורו ונמחק איזה שורות מכתבי הקדש] ועיי' בתשובות ר' אליהו בן חיים סי' ל"ט דכתב נמי הכי].

ומ"ש רבינו **מצוה על האב למול את בנו**. סתמא כפירושו משמע דדוקא האב הוא דחייב למול את בנו אבל האם אינה חייבת למול את בנה והכי איתא בהדיא פ"ק דקידושין ומפיק לה התם מקרא דכתוב כאשר צוה אותו אלהים אותו ולא אותה. ומ"מ צריך טעם דלמה לא כתבו רבינו בפירוש כמו שהזכירו בגמרא וגם יליף מקרא. ולכאורה י"ל על פי מ"ש התוס' שם דלמה לי קרא דתיפו"ל דמילה מצות עשה שהזמן גרמא היא שאין מלין אלא ביום ונשים פטורות. ותירצו דאתיא כמ"ד בפ' הערל דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום ובין בלילה ע"כ. ולפ"ז רבינו לשיטתו דפסק דמילה שלא בזמנה נמי אינו נוהגת אלא ביום פשיטא דנשים פטורות משום דהוי מ"ע שהזמן גרמא ולכך לא הוצרך לפרשו. אמנם אין דברי התוס' הנזכר מוכרחין די"ל דלכו"ע לא הוי מילה זמן גרמא משום דהלילה אינו מבטל המצוה אלא מפסיק ולמחר חוזר וניעור אותה המצוה בעצמה. וכמ"ש הטורי אבן בחגיגה ובחידושי שם הבאתי ראיה לזה מהרוקח וגם ממ"ש רבינו ריש הל' ב"ה עיי"ש. אלא י"ל דעת רבינו דסמך עצמו אכללא דכייל בפסקיו לעיל בהלכות ע"ז פי"ב דכל מצות עשה שהיא מזמן לזמן נשים פטורות חוץ מקידוש היום וכו'. ומשמע דמלבד מה שפרט בחוץ הוי בכלל. והא דאמרינן דאין למידין מן הכללות היינו דוקא במשנה או בברייתא אבל בדברי הגמ' למידין. והוא הדין בדברי הפוסקים למידין. [**ועיין** בכ"מ שכתב דצריך טעם על שלא מנה רבינו למצות עשה בפני עצמה עיי"ש. ונ"ל דיש להוכיח מהא דיבמות (דף מ"ח ע"ב) מפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא התם. דש"מ דאף לר"ע דאוסר התם אין נחשב למצוה בפני עצמה דא"כ תקשי דלר"י חסר מתרי"ג מצות. וכה"ג הקשו התוס' בסוטה (דף ג') וגדולה מזו כתבו תוס' בשם ריב"ן דגם לר"ע אינה מצוה מן התורה רק מדרבנן].

הלכה ב

ובכל יום ויום שיעבור עליו משיגדיל ולא ימול את עצמו הוא מבטל מצות עשה אבל אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד. והראב"ד כתב דבכל יום עומד באיסור כרת

ונראה דגם הראב"ד מודה דכי מל עצמו מפטר מכרת של כל יום שהיה עליו מכבר וכדמשמע נמי מדברי הכ"מ. ויש לי להביא ראיה מסוגיא דזבחים (דף ק"ו ע"ב) דמקשה אהא דתנן הפסח והמילה מצות עשה תיתי בק"ו ממותיר מה מותיר שלא ענש הזהיר פסח ומילה שענש אינו דין שהזהיר ומסיק דאיכא למפרך מה למותיר שכן אין לו תקנה תאמר בפסח שיש לו תקנה ופרש"י בתשלומי פסח שני. משמע דמילה נמי יש לה תקנה כשמל לבסוף למפטר מכרת שכבר עבר דומיא דפסח שיש לו תשלומין על שעבר בראשון. ועוד דאי על להבא משמל ואילך בכה"ג גם למותיר יש תקנה ללאו כשיקיים עשה דבאש תשרופו דהא לאו דלא תותירו הוא ניתק לעשה כדאיתא בכמה דוכתי. וא"כ הא דקאמר דמותיר אין תקנה ללאו שלו היינו למה שעבר קודם שקיים העשה דלא מתקן רק מזמן שמקיים העשה ואילך וכדמוכח ממ"ש רבינו בפי"ד מהלכות גזילה ועיי"ש בלח"מ ובשאגת אריה סי' פ'. וא"כ על כרחך דפסח ומילה שיש להן תקנה טפי היינו שמתקן גם למפרע. ולדעת רבינו אתי שפיר טפי דגבי מילה א"צ תקנה למפרע ומשו"ה קאמר תאמר בפסח שיש לו תקנה ושביק למילה משום דקילא טפי מפסח דעובר מיד. [וממ"ש התוס' בשבת (דף קל"א סוף ע"א) משמע נמי כרבינו מדכתבו דמילה אם עבר זמנה אינה בטילה שאותה מצוה עצמה שהוא מחויב בח' הוא עושה בט' משמע דליכא חיוב מה שעבר ולא מל].

והנה מדברי התוס' במכות (דף י"ד) משמע כדברי הראב"ד דמסקי דלעולם כל זמן שלא מל עונש כרת עליו. אך קשה לי דתקשי לדעת רבינו קושיית התוספות שם במכות דלמה לי היקשא דקאמר התם דאיתקש כל התורה לעבודת אלילים לענין קרבן דמה ע"א שב ואל תעשה אף כל שב ואל תעשה לאפוקי פסח ומילה דקום עשה נינהו ומשו"ה לא מייתי קרבן על ביטול עשייתם. דתיפוק ליה גבי מילה מדאיתא בתורת כהנים דבעינן דומיא דע"א שיש בה כרת ומילה הא לא הויא בכרת דלעולם לא יתברר שיהא בכרת עד שימות. והם תירצו דלעולם וכו'. וכמ"ש והיינו כהראב"ד. אבל לדעת רבינו דס"ל כסברתם בקושייתם א"כ הקושיא במקומה עומדת. וצ"ל דהיינו טעמא דנקט גבי מילה טעמא דקום עשה משום דבלא"ה אצטריך ליה מחמת פסח ונקט חד טעמא לתרווייהו. דאילו טעמא דכרת לא שייך גבי פסח דכרת דידיה הוי דומיא דע"א דיש עליו עונש כרת מיד כל זמן שלא השלים בשני וכה"ג שתירצו גבי מילה. ואע"ג דהתם אין תקנה וגבי מילה ופסח יש תקנה מ"מ כיון שחל עליו מיד העונש כרת לא ממעטינן אי לאו משום טעמא דלא דמי להתם כלל דשב ואל תעשה היא לאפוקי פסח ומילה וכו'.

ועל דרך זה י"ל ג"כ מה שהקשו תוס' עוד במכות דאמאי לא ממעט פסח ומילה מקרבן

מדתניא בתו"כ ועשה אחת וגו' יצא מסית ומדיח ומקלל אביו ואמו ועדים זוממין שאין בהם מעשה ואין בהן קרבן והוא הדין לפסח ומילה דאי ממנע ולא עביד ליכא מעשה וכן הקשו בזבחים (דף ק"ו ע"א) וכה"ג הקשה הלח"מ ריש פ"ו מהלכות ע"ז על מ"ש רבינו בריש הלכות שגגות דפסח ומילה אין בהן קרבן מפני שהן מצות עשה ותיפוק ליה דלית בהו מעשה וכמ"ש שם גבי מגדף דפטור משום שאין בו מעשה. ונאמר לעושה בשגגה וכו'. ולא זכר שהיא קושיית התוס' בזבחים. אמנם יש לי ליישב על דרך הנזכר דנקט טעמא דמצות עשה שהוא שוה בשניהם בפסח ובמילה אבל טעם דמעשה אינו רק גבי פסח ולא במילה דהא משכחת בה דעביד מעשה וכגון שמשך ערלתו ובגוונא דאיכא איסור כרת דאורייתא וכמו שנתבאר לעיל בהלכות תשובה פ"ג אהא שכתב רבינו שישראל המושך ערלתו נכרת דהיינו כגון שנולד מהול ולא נימול כלל ואח"כ משך ערלתו דהוי כאינו מהול מן התורה ועיי"ש שהבאתי ראיות הרבה לזה. ועוד יתבאר בזה בסוף הלכות אלו ובחידושי ליבמות (דף ע"ב) הארכתי בזה והוכחתי כן גם מדברי התוס' שם עיי"ש באורך בסוף דבריהם וא"כ היינו דלא נקט הגמ' בשום דוכתא ורבינו בריש הלכות שגגות למפטר פסח ומילה מקרבן מטעם שאין בביטולם מעשה. דזה לא שייך גבי משוך דעביד מעשה ומהאי טעמא נמי לא נקט טעמא דמילה משום דאינו בכרת עד שימות ולא דמי לע"א דזה לא שייך בפסח אבל טעם דהן מצות עשה שייך בפסח ובמילה וגם במשוך ואע"ג דשב ואל תעשה הוא שלא ימשוך ערלתו. מיהו התוס' במכות ובזבחים (דף ק"ו) פירשו דפסח ומילה מצות עשה היינו שאין בהן אזהרה ולאו מפורש. וזה שייך גם במשוך דנהי דהוי מן התורה מ"מ אין בו אזהרה ולאו מפורש רק מהלכה למשה מסיני או מאיזה ריבויא.

ומ"ש רבינו **דבכל יום וכו' משיגדיל מבטל מצות עשה. ואינו חייב כרת עד שימות.** ומשמע דכי מת מיהא חייב כרת כל שהגדיל דהיינו מי"ג שנה ואילך דנקרא גדול. ולכאורה קשה דהא קיי"ל דבי"ד של מעלה אין עונשין בפחות מבן כ' שנה וכה"ג דקדק הרא"מ בפרשת חיי שרה על מ"ש רבינו בריש הלכות איסורי ביאה דגדול הבא על הערוה חייב כרת ופירש דקודם כ' אין הבי"ד של מעלה מחייבין אותו כרת וכו'. ודבריו לא שייך כאן גבי מילה לפי דברי רבינו שאין עליו חיוב כרת מחיים רק כשמת וא"כ הקושיא במקומה עומדת דמה שייך חיוב כרת כשמת קודם כ'. ונראה דמכאן ראיה למ"ש בשו"ת חכם צבי סי' מ"ט דדוקא בעולם הזה אין עונשין בי"ד של מעלה קודם כ' אבל בעוה"ב עונשין ועוד יתבאר בעניין זה שם בהלכות א"ב בס"ד.

הלכה י

כשם שמילת הבנים דוחה את השבת כך מילת העבדים הכנענים דוחה את השבת אם חל ח' שלהן בשבת. ועיי' בכ"מ מהיכן למד רבינו כן. ולי קשה על זה מסוגיא דאיתא בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קל"א) ושוין פי' ר' אליעזר וחכמים דפליגי במכשירי מילה ומצה ולולב ושופר אם דוחין את השבת מודו שאם צייץ לטליתו ועשה מזוזה לפתחו בשבת שהוא חייב ומסיק טעמא הואיל ובידו להפקירן ופירש"י ונפקי מרשותיה ולאו עליה רמיא חובתיה ע"כ. וא"כ לא היה בדין דמילת עבדו תדחה שבת מהאי טעמא הואיל ובידו להפקירו ונפיק מרשותיה ותו לא רמיא חובתא דמילתו עליה. [ואפשר דרבינו לטעמיה אזיל דבפרק י"ט דהלכות שבת מוכח מדבריו דגבי ציצית איכא טעם אחר שהיא מצות עשה שאין בה כרת ומשו"ה אינה דוחה שבת וש"מ דלא ס"ל טעם זה דבידו להפקיר לעניין מצות] וי"ל דלא מהני טעם זה רק לגבי מכשירי מצוה וכההיא דצייץ טליתו ועשה מזוזה דאינן אלא מכשירין דאפשר מערב שבת הוא דאמר דמטעם הואיל ובידו להפקירן ולפטר מחיובן מודה ר"א דלא דחו שבת אבל במצוה גופה שאי אפשר מער"ש וזמנה קבוע בשבת וכההיא דמילת עבדיו הנימולים לשמונה שפיר דוחין שבת ולא מיגרע כחה דמצוה מטעם זה דבידו להפקיר ולהפטר ממנה דגבי מצוה גופה שא"א לקיימה בלא דחיית שבת לא דחינן להמצוה לגמרי מלקיימה מטעם הואיל דבידו למפטר ממנה ע"י הפקר דמ"מ אינו מקיים המצוה כלל ויש להביא ראיה לזה מהא דקיי"ל בפ"ק דיבמות דעשה דוחה לא תעשה וילפינן לה מכלאים בציצית. ואי איתא דטעמא דהואיל וכו' מגרע נמי כח דמצוה גופה. א"כ תקשי דאמאי דוחה עשה דמצות ציצית ללאו דכלאים הא בידו להפקיר טליתו ולפטר מציצית וכדאמר בפרק ר"א דמילה דלא דחי שבת ה"נ לא הו"ל לדחות לאו דכלאים דמה לי איסור שבת ומה לי איסור כלאים כיון דגרע כח המצוה מחמת הואיל גם איסור לאו דכלאים לא הו"ל לדחות. אלא ש"מ דההוא טעמא דהואיל אינו אלא לגבי מכשירין שאפשר מער"ש בלא דחייה וכחה הוא דמגרע מטעם הואיל. אבל מצוה גופה שא"א לקיימה בלא דחיית איסור דחיא שפיר בין איסור לאו ובין איסור שבת כשזמנה קבועה בו ואע"פ שיכול לפטור מחיובה ע"י תחבולה דהפקר מ"מ דוחה לכל איסור כדי לקיימה בזמנה כאילו לא היה בידו תחבולה להפטר מחיובה.

עוד יש לי להביא ראיה מסוגיא דפ"ק דקדושין (דף כ"ט) גבי הא דתניא לפדות את בנו ולעלות לרגל פודה את בנו ואח"כ עולה לרגל ר' יהודה אומר עולה לרגל ואח"כ פודה את בנו ומפרש טעמא שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת וטעמא דרבנן מפרש התם

דילפי מקרא דכתיב כל בכור בניך תפדה והדר ולא יראו פני ריקם ומשמע דלרבנן נמי אי לאו דגלי קרא הוו מודו לר"י דמצות עליית רגל קודם ודוחה למצות פדיון הבן מיהא בשעתו שהוא יום שלשים. ואי איתא דמצוה שיכול למיעבד טצדקי להפטר ממנה אין בכחה לדחות מצוה אחרת א"כ אמאי מצי דחי מצות עליית רגל למצות פדיון בשעתה דהא מצות עליית רגל בידו לפטור דהא אמר רבי אמי בפ"ק דפסחים (דף ח' ע"ב) דכל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל ושאין לו קרקע אינו עולה לרגל. וא"כ הרי בידו להפקיר לקרקע שלו ויפטר מעלייה לרגל ולפ"ז אין טעם שתדחה עליית רגל לפדיון הבן מפני שעליית רגל היא מצוה עוברת דמיהו בידו להפקיע חובתה לגמרי. אלא ש"מ דמ"מ כיון שלא יקיים בזה המצוה ותעבור זמנה הקבוע בכח מצוה כזו לדחות לעשה גרוע ממנה או ללא תעשה כדין עשה אלימא בעלמא שדוחה לעשה קלה וללא תעשה. והוא הדין כשהיא ממין עשה הדוחה לשבת כגון מילת עבדים כנעניים שהיו הנימולים לשמונה מצו דחיא אע"ג דבידו לעשות טצדקי להפקירו להפטר ממנה כנ"ל.

הלכה טו

מילה שלא בזמנה אינה דוחה שני ימים טובים של ראש השנה. משמע דיו"ט שני של גליות מילה שלא בזמנה דוחה אותו. וכ"כ בהדיא בהגה"ת מרדכי דפ' ר' אליעזר דמילה וכן דעת שארי פוסקים שהביא הש"ך ביו"ד סי' רס"ו ופסק כן. ודע דמשמע מדברי הרא"ש בתשובה שהוקשה לו מהא דגבי מת הקילו גם ביו"ט שני של ר"ה וא"כ גם לעניין מילה אם היו מקילים בשל גליות היו מקילים גם בר"ה והחזיק אחריו גם בתשובת נודע ביהודה חלק או"ח סי' ל'. והוסיף להקשות על דברי רבינו דמה סברא יש להקל בשאר יו"ט יותר מר"ה מה שאינו תלוי ביומא אריכתא ור"ה דחמיר משאר יו"ט הוא רק לעניין יומא אריכתא. אבל עכ"פ יו"ט שני ספק הוא ע"כ. ולק"מ דרבינו אזיל לטעמיה שכתב בסוף פ' י' מהל' אבל שאין יו"ט שני דרבנן דוחה עשה דאורייתא אבל יו"ט שני של ר"ה דוחה עשה דאורייתא מפני שהוא כיום ארוך. וכתב הכ"מ דרבינו סובר דכיון דשני ימים של ר"ה כיומא אריכתא נינהו הוי כאילו גם יום שני חשוב דאורייתא ע"כ. ומשו"ה ה"נ גבי עשה דמילה שלא בזמנה יו"ט שני של ר"ה דוחה אותה. משא"כ יו"ט שני של גליות אין דוחה עשה דמילה. ואע"פ שאפשר למול למחר מקרי שפיר דחייה כמ"ש הפר"ח בהל' יו"ט ולא העמידו דבריהם של יו"ט שני במקום עשה דמילה שלא בזמנה כמו שלא העמידו במקום עשה דאבילות. ואע"ג דמילה הוא שב ואל תעשה וכה"ג יש כח ביד חכמים וכו' הכא שאני כמו שיתבאר בהל' חמץ. והא דגבי מת הקילו גם ביו"ט שני של ר"ה. דכבוד הבריות שאני דגדול כבוד הבריות.

פרק ב

הלכה ג

יש ציצין המעכבין את המילה כיצד אם נשאר מעור הערלה עור החופה רוב גובהה של עטרה הרי זה ערל כמו שהיה. ומיהו נראה שאינו חייב כרת רק על עיקר המילה כשלא מל כלל ולא על ציצין המעכבין דהא כרת גבי ערל זכר אשר לא ימול כתיב וציצין לאו מהאי קרא משתמע כלל רק מרבויא דהמול ימול כדאיתא ביבמות (דף ע"ב) וכבר הוכיח המל"מ בפ"ג דשגגות שאין עונשין כרת על רבוי עיי"ש. ונראה שזהו כוונת רב אשי דקאמר בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קל"ג ע"ב) גדול בהדיא כתיב וערל זכר אשר לא ימול דמשמע רק שלא ימול כלל. ובזה נסתלק מה שהקשו התוס' שם. ודע דכה"ג פירש בס' צדה לדרך בפרשת משפטים אהא דאיתא בקידושין ובמכילתא הרי כבר אמור דהיינו דנאמר שם בהיפך מדכאן עיי"ש וה"נ דקאמר בהדיא כתיב. וכן נסתלק מה שהקשה בס' קקיון דיונה דאימא דקמ"ל דאף על ציצין חייב כרת. ומ"ש בס' הנזכר דציצין דומין לפריעה דתנן מל ולא פרע כאלו לא מל אין הנדון דומה לראיה. דלא פרע כלל הרי שלא עשה שום מעשה ממצות פריעה. משא"כ במל וחתך העור ועשה מעשה ממצות חיתוך אלא שנשאר ציצין אפשר דאינו חייב כרת.

ואם נאמר כן לחלק בין פריעה לציצין תתיישב תמיהת התוס' בסוף פ' ר' אליעזר דמילה דמאי צ"ל מל ולא פרע כיון דתנא בשר החופה וכו' מעכב. ולפי מ"ש אתי שפיר דבשר החופה אע"ג דמעכב לעניין שלא קיים מצות עשה דמילה ואסור בתרומה אבל אינו חייב כרת להכי תנא דלא פרע הוי כאילו לא מל וחייב כרת. ומצינו דלשון עכבה לא הוי ממש כמ"ש תוס' ביבמות (דף מ' ע"א) וזבחים (דף ק' ע"ב). ואע"ג דלמ"ד ביבמות (דף ע"א ע"ב) שלא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו וכל עיקר של מצות פריעה יליף לה מקרא דדברי קבלה דכתיב גבי יהושע ושוב מול את בני ישראל. א"כ אין לחייב כרת גם על לא פרע את המילה י"ל על פי מ"ש הריטב"א דגם משה רבינו ע"ה נצטוה שיעשה כן כשנכנס לארץ ונגמר הדבר ע"י יהושע. ואף לפי מ"ש התוס' התם דפריעה הוי הלכה למשה מסיני ויהושע אסמכיה אקרא מ"מ אין לחייב כרת על הלכה. י"ל דמצינו כה"ג דמחייבין מיתה בידי שמים מקרא דברי קבלה ואמרינן דגמרא גמיר לה ואסמכיה הנביא אקרא בסוף פ"ב דסנהדרין וכן בהלמ"מ מצינו כה"ג כמ"ש הר"ן בשבת שבא הלמ"מ לפרש מ"ש בקרא וה"נ באה ההלכה לומר דלא פרע כאלו לא מל לגמרי כמ"ש התוס' יו"ט וא"כ ממילא חייב כרת כשלא פרע כלל ומצאתי בירושלמי אהא דלא פרע וכו' דמסיים תני וענוש כרת.

ועוד נראה דלא קיי"ל כותיה דההוא מ"ד דיבמות דס"ל דלא ניתנה פריעה לאברהם אבינו. ויש לי להוכיח כן מהסוגיא דפ"ק דיבמות (דף ה') גבי הא דאמר מה למילה שדוחה שבת שכן ישנה לפני הדבור. ואי איתא דלא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו הרי לא נאמרה לפני הדיבור רק מצות חיתוך בשר בלא פריעה ומצוה זו לבד לא דחי שבת לדידן דלא הוי רק פלגא דמצוה וכדמוכח בשבת (דף קל"ב ע"ב) ומאי דדחי שבת לדידן הוא מילה עם פריעה דוקא וא"כ לא הוי עשה דקודם הדבור כלל כיון דמצות פריעה שהוא עיקר הדוחה לשבת לא ניתנה לאברהם אבינו אלא ודאי ש"מ דס"ל לסתמא דגמ' דמצות פריעה ג"כ ניתנה לאברהם אבינו וא"כ אפשר לחייב כרת עליה. וכן יש להוכיח ממ"ש רבינו בהל' מלכים דבני קטורה חייבים במילה והוא מקרא שנאמר לאברהם אבינו כדאיתא בפרק ד' מיתות ואי איתא דפריעה לא ניתנה לאברהם אבינו הול"ל דגם בני קטורה לא נצטוו עכשיו בפריעה ומדסתם רבינו משמע דחייבין במילה ופריעה וש"מ דלא קיי"ל כרב דאמר לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו וטעמא כדאמרן. וזה דלא כנראה מדברי השאגת אריה סי' מ"ט דליכא דפליג אההיא דלא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו ובני קטורה אינם חייבים בפריעה לכו"ע וליתא. וכן בירושלמי יבמות ובבראשית רבה דריש המול ימול לפריעה הרי דס"ל דניתנה לאברהם אבינו.

הלכה ד

המל כל זמן שעוסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין ובין על ציצין שאין מעכבין פירש על ציצין המעכבין חוזר ועל ציצין שאין מעכבין אינו חוזר. והיינו אפי' בחול אינו מחוייב לחזור על ציצין שאין מעכבין כשפירש אלא דבשבת איסורא נמי איכא. וכ"כ הכ"מ לקמן בדין ו'. אלא שמ"ש שם שיצא כן לרבינו מברייתא דאיתא בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קל"ג ע"ב) כלשון רבינו ומפרש לה בין בחול ובין בשבת לכאורה לא משמע כן בסוגיא שם וכבר הרגיש בזה השאגת אריה בסי' נ'. והאריך בזה ליישב הסוגיא דשבת לדעת רבינו. והוא דס"ל דלרבנן דר' יוסי במנחות גבי לחם הפנים דאמרי אלו מושכין ואלו מניחין טפחו של זה בצד טפחו של זה משום שנאמר לפני ה' תמיד. משמע דכל שפירש ואינו עוסק תו במצוה הויא אתחלתא אחריתא כשחוזר עליה משום דבר שאינו מעכב. וכיון דהוי אתחלתא אחריתא אין בו משום התנאה לפניו במצוות אא"כ עדיין עוסק ולא פירש מהמצוה ויש לי להביא ראיה לזה מדתניא בפרק החולץ (יבמות דף מ"ו) גבי נשתיירו בו ציצין המעכבין את המילה חוזרין ומלין אותו שנייה. משמע דדוקא על ציצין המעכבין הוא דחוזרין הא על שאינן מעכבין אינו חוזר כשפירש. והא ודאי בחול איירי ולעניין חיוב לחזור או לא. דאילו בשבת ולענין היתר לחזור או לא על

כרחך לא איירי התם שאין מילתו דוחה שבת כלל. וא"כ ש"מ דגם כן בחול ליכא חיובא לחזור על ציצין שאינן מעכבין.

פרק ג

הלכה ח

וכל ישראל המיפר בריתו של אברהם אבינו והניח ערלתו או משכה אע"פ שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב. הכ"מ הראה מקורו למתניתין דאבות. אך אין זה מספיק לכל דברי רבינו. דשם לא נזכר דמשך ערלתו אין לו חלק לעוה"ב וגדולה מזו הקשה בס' מעשה רוקח דרבינו סותר דברי עצמו שכתב בהל' תרומות דמשוך מותר לאכול תרומה מן התורה ואין אסור אלא מדברי סופרים מפני שנראה כאינו מהול ואיך כתב כאן שאין לו חלק לעוה"ב דמשמע דמה"ת הוא כאינו מהול. וכבר כתבתי בזה לעיל ובפ"ג דתשובה דמשכחת לה משוך מה"ת כגון שנולד מהול ולא נמהל מעולם ואח"כ משך ערלתו. ובהכי איירי רבינו כאן. ומקור לזה מבואר בירושלמי פ"א דפאה ופרק חלק דמושך לו ערלה אין לו חלק לעוה"ב. ועפ"ז יש ליישב ג"כ מ"ש הראנ"ח דמילה הוה נמי שב ואל תעשה דמי שהוא מצווה על המילה מצווה ג"כ שלא ימשוך ערלתו והקשה עליו המל"מ בהל' מלכים פ"י דזה שמשוך צריך לחזור ולמול אינו אלא מדרבנן. ולפי מ"ש אתי שפיר ולק"מ דדוקא בשכבר מל ואח"כ משך ערלתו א"צ לחזור ולמול פעם ב' מה"ת אבל אם לא נימול ולא קיים מצות מילה מעולם מה"ת צריך למול כשנמשכה ערלתו וכנ"ל.